

Evaluarea și monitorizarea siturilor înscrise în Lista patrimoniului mondial din România

Sergiu MUSTEAȚĂ

Abstract

Since 1972, UNESCO has established a frame of protection for cultural and natural heritage (Convention concerning the protection of the World Cultural and Natural Heritage) and the “World Heritage List”, which it considers as having an outstanding universal value. In 1994, at the Nara Conference, the Document of Authenticity was adopted, stating that “the protection and enhancement of cultural and heritage diversity in our world should be actively promoted as an essential aspect of human development”. Since 1997, States Parties have to provide regular reports on the implementation of the World Heritage Convention and the conservation status of each site listed on the World Heritage List. So far, two periodic reports have been made (2000-2006 and 2008-2015), and the third was recently launched (2017-2022).

Romania owns eight properties forming part of the World Heritage List (two natural and six cultural sites). Another fifteen properties are included into the Tentative List. The reports concerning the situation of the World Heritage Sites in Romania are done periodically, but most are just a formality without any strategic development and sustainable management plans. There is a significant discrepancy between the visibility and importance given to the sites included on the World Heritage List. These problems could be prevented through better monitoring and management methods, while regional cooperation could be a driver for identifying the best ways to do so at a regional level. Only a common and integrated approach will make it possible to enrich UNESCO standards of preservation and maintain the World Heritage Site status.

Keywords: World Heritage List, heritage evaluation, site monitoring, Romania, UNESCO.

Introducere

În 2017 s-au împlinit 45 de ani de la semnarea Convenției UNESCO privind protecția patrimoniului cultural și natural mondial, unul dintre cele mai cunoscute și reușite tratate internaționale, la care au aderat 193 de state¹. Patri-

^{*} Acest studiu a fost realizat în cadrul proiectului „Preservation by development of sustainable strategies for a better protection of the UNESCO World Heritage Sites from Romania” (<http://archaeoheritage.ro/hero/>), susținut de Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS) – Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI), PN-III-P4-ID-PCE-2016-0737 și implementat sub auspiciile Institutului de Arheologie al Academiei Române, Filiala Iași.

¹ *Basic Texts of the 1972 World Heritage Convention* (Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2017); Francesco Francioni, Federico Lenzerini, *The 1972 World Heritage Convention:*

moniul cultural este o resursă comună a oamenilor din întreaga lume, reprezentând relația omenirii cu trecutul și tradițiile sale. Moștenirea culturală este diversă, iar oamenii au responsabilitatea comună de a o înțelege și a o proteja pentru generațiile viitoare. Obiectivul principal al Convenției UNESCO din 1972 îl constituie protejarea patrimoniului cultural și natural al omenirii la nivel internațional. Dar, pentru a deveni parte a acestei convenții internaționale și a o implementa la nivel național, este nevoie de un proces lung².

Începând cu anul 1972, UNESCO a stabilit un cadru de protecție a patrimoniului cultural și natural (*Convenția privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural*) și *Lista patrimoniului mondial*, care are o valoare universală excepțională. Convenția din 1972 a instituit Comitetul Patrimoniului Mondial, care este un organism internațional format din reprezentanții a 21 de state, aleși pentru o perioadă de 4 ani, care decid în timpul întâlnirilor lor anuale includerea sau excluderea siturilor în Lista patrimoniului mondial. În 1994, în cadrul Conferinței de la Nara, a fost adoptat *Documentul privind autenticitatea*, prin care se declară că „protecția și sporirea diversității culturale și a patrimoniului în lumea noastră ar trebui promovată în mod activ ca un aspect esențial al dezvoltării umane”.

Pentru o politică mai bună de conservare, fiecare țară trebuie să transpună Convenția patrimoniului mondial în legislația națională. Armonizarea legislației naționale este un proces lung și birocratic. Dar, pentru înscrierea siturilor în lista patrimoniului mondial, fiecare stat parte, în funcție de sistemul său politic și administrativ, trebuie să respecte prevederile Convenției. În majoritatea țărilor, tratatul internațional, de îndată ce este semnat și ratificat, devine superior legislației naționale, însă pentru punerea sa în practică, Convenția trebuie transpusă în legislația națională.

România a aderat la Convenția patrimoniului mondial în 1990, numărându-se printre cele 193 de state care au semnat-o. Însă implementarea reală a Convenției a început abia în anul 2000, când a fost aprobat de Guvern primul instrument legal privind instituirea măsurilor de protecție a monumentelor istorice aparținând Lista patrimoniului mondial³. În anul 2004, Guvernul a aprobat *Metodologia privind monitorizarea monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial* și *Metodologia privind elaborarea și conținutul planurilor de*

a commentary (Oxford: Oxford University Press, 2008); States Parties. Ratification Status, <https://whc.unesco.org/en/statesparties/> (accesat 10.08.2018).

² B. Gaillard, *Historical perspective on the transposition of the 1972 UNESCO World Heritage Convention in the national legislation of its states parties. Historical Perspective of Heritage Legislation. Balance between Laws and Values* (Tallinn: ICOMOS Estonia, 2017), 56-62.

³ Legea 564/2001 pentru aprobarea și modificarea OG 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista patrimoniului mondial.

*protecție și gestiune a acestor monumente*⁴. Câțiva ani mai târziu, a fost aprobată *Hotărârea de Guvern privind stabilirea măsurilor necesare pentru finanțarea, elaborarea și actualizarea documentației de amenajare a teritoriului și de urbanism pentru monumentele istorice care fac parte din Lista patrimoniului mondial*⁵. În anul 2010 Guvernul a aprobat Programul de protecție și gestiune a monumentelor istorice incluse în Lista patrimoniului mondial UNESCO, modificat prin *Hotărârea Guvernului nr. 1102 din 2 noiembrie 2011*⁶. În ultimii 27 de ani, România a elaborat diverse reguli și legi privind protecția patrimoniului cultural⁷, dar există încă loc pentru îmbunătățirea cadrului legislativ național, în special în ceea ce privește gestionarea patrimoniului cultural și natural, combaterea arheologiei negre, traficul ilegal de antichități etc., care afectează, în cele mai dese cazuri, siturile înscrise în Lista patrimoniului mondial din România.

În 2018, Lista patrimoniului mondial cuprindea 1092 de bunuri din 167 de state, dintre care 845 de situri culturale, 209 situri naturale și 38 de situri mixte. România a înscris până în anul 2017 opt situri (șase culturale și două naturale): Delta Dunării (1991, sit natural), Bisericile din Moldova (1993), Mănăstirea Horezu (1993), Satele cu biserici fortificate din Transilvania (1993), Cetățile dacice din Munții Orăștie (1999), Centrul istoric al Sighișoarei (1999), Bisericile de lemn din Maramureș (1999) și Pădurile de fag seculare și virgine din Carpați și alte regiuni ale Europei (2017, sit natural). Potrivit site-ului oficial al Centrului Patrimoniului Mondial, alte cincisprezece bunuri culturale din România sunt incluse în Lista indicativă din numărul total de 1697 de bunuri, nominalizate de 177 de state membre ale Convenției⁸. Dar, în 2017, Institutul Național al Patrimoniului a finalizat procesul de actualizare a listei tentative, care cuprinde 18 situri culturale și un sit natural⁹.

⁴ Hotărârea Guvernului nr. 493/2004 pentru aprobarea Metodologiei privind monitorizarea monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial și a Metodologiei privind elaborarea și conținutul-cadru al planurilor de protecție și gestiune a monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial.

⁵ Hotărârea Guvernului nr. 738/2008 privind stabilirea măsurilor necesare în vederea finanțării, elaborării și actualizării documentațiilor de amenajare a teritoriului și urbanism pentru zonele cu monumente istorice care fac parte din Lista patrimoniului mondial.

⁶ Hotărârea Guvernului nr. 1268 din 08 decembrie 2010 privind aprobarea Programului de protecție și gestiune a monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial UNESCO, modificată prin Hotărârea Guvernului nr. 1102 din 2 noiembrie 2011.

⁷ Legislație arheologică, <http://archaeoheritage.ro/legislatie/> (accesat 25.03.2018).

⁸ România. Bunuri înscrise în Lista patrimoniului mondial (8), <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ro> (accesat 05.03.2018).

⁹ Institutul Național al Patrimoniului. *Concluziile Comisiei de evaluare a propunerilor de revizuire a Listei indicative a României privind Lista patrimoniului mondial UNESCO*. 20-21 februarie 2017.

Tabela 1. Siturile din România înscrise în Lista patrimoniului mondial

Nr.	Situl	Înscris	Criteriile
CULTURAL			
1.	Bisericile din Moldova	1993, 2010	(i)(iv)
2.	Mănăstirea Horezu	1993	(ii)
3.	Satele cu biserici fortificate din Transilvania	1993, 1999	(iv)
4.	Cetățile dacice din Munții Orăștiei	1999	(ii)(iii)(iv)
5.	Centrul istoric al Sighișoarei	1999	(iii)(v)
6.	Bisericile de lemn din Maramureș	1999	(iv)
NATURAL			
7.	Delta Dunării	1991	(ix)
8.	Păduri de fag seculare și virgine din Carpați și alte regiuni ale Europei	2007, 2011, 2017	(vii)(x)

Dezbateri în jurul patrimoniului mondial

Numărul dezbaterilor privind cercetarea, conservarea și gestionarea patrimoniului cultural a crescut în ultimii ani ca efect al elaborării și promovării standardelor UNESCO, care prevăd stabilirea unui „sistem eficient de protecție colectivă a patrimoniului cultural și natural de o valoare universală excepțională, organizat permanent și conform metodelor științifice moderne”. Astăzi, mulți factori afectează autenticitatea și integritatea patrimoniului cultural: turismul intensiv, lucrări de restaurare excesivă, investiții nepotrivite sau intervenții private contrare normelor de conservare etc. Problema conservării, gestionării și promovării patrimoniului este de o importanță crucială din mai multe puncte de vedere: științifice, tehnologice, socioeconomice și culturale. De aceea, în ultimele decenii, sub egida UNESCO au avut loc mai multe dezbateri pe marginea problemelor legate de monitorizare. Astfel, în conformitate cu articolul 29 al Convenției, a fost inițiată procedura de raportare privind starea conservării patrimoniului mondial – „statele părți la această Convenție vor furniza informații cu privire la dispozițiile legislative și administrative pe care le-au adoptat și alte măsuri pe care le-au luat pentru aplicarea prezentei convenții, precum și detalii privind experiența dobândită în acest domeniu. Aceste rapoarte vor fi aduse la cunoștința Comitetului Patrimoniului Mondial...”¹⁰.

În 1997, după un șir de dezbateri la nivel internațional, s-a ajuns la un consens, declarând că statele părți trebuie să furnizeze rapoarte periodice privind punerea în aplicare a Convenției patrimoniului mondial și nivelul de conservare al fiecărui sit înscris în Lista patrimoniului mondial – „în contextul punerii

¹⁰ VII. Reports, Article 29, <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (accesat 10.08.2018).

în aplicare a Convenției, Comitetul Patrimoniului Mondial a instituit un proces de monitorizare reactivă și un proces de raportare periodică”¹¹.

Monitorizarea reactivă

Capitolul IV al Ghidului operațional pentru implementarea Convenției patrimoniului mondial definește „monitorizarea reactivă”, stabilește obiectivele acestei monitorizări, informația recepționată de la statele semnatare ale Convenției sau/ și din alte surse, decizia Comitetului Patrimoniului Mondial privind rezultatele monitorizării reactive asupra siturilor înscrise în Lista patrimoniului mondial. Monitorizarea reactivă este raportarea Secretariatului, a altor sectoare ale UNESCO și a organismelor consultative ale Comitetului cu privire la starea de conservare a bunurilor înscrise în Lista patrimoniului mondial, care sunt amenințate. În acest scop, statele părți vor prezenta rapoarte specifice și studii de impact de fiecare dată când vor apărea circumstanțe excepționale sau vor fi efectuate lucrări care ar putea avea impact asupra valorii universale excepționale a bunului înscris sau asupra stării de conservare a acestuia. Monitorizarea reactivă, de asemenea, prevede proceduri de eliminare eventuală a bunurilor din Lista patrimoniului mondial¹². În contextul creșterii în ultimii ani a rolului societății civile, al ONG-urilor și al comunității în procesele de protejare și salvare a patrimoniului mondial, monitorizarea reactivă este inițiată tot mai des de Centrul Patrimoniului Mondial ca rezultat al adresărilor primite din partea acestora, deoarece adesea statele părți ascund realitățile sau evită să raporteze anumite proiecte investiționale care afectează integritatea și autenticitatea siturilor din patrimoniul mondial.

Raportarea periodică

Ghidul operațional detaliază prevederile articolului 20 al Convenției privind raportarea. Astfel, statele părți sunt invitate să transmită rapoarte Comitetului Patrimoniului Mondial privind dispozițiile legislative și administrative pe care le-au adoptat și alte acțiuni pe care le-au luat în vederea aplicării Convenției, inclusiv a stării de conservare a bunurilor din Lista patrimoniului mondial situate pe teritoriul lor. Punctul 200 al Ghidului stipulează că raportarea periodică este un proces de autoevaluare și trebuie condusă de statele părți. Secretariatul coordonează și facilitează procesul de raportare periodică la nivel global. Statele părți pot solicita consultanță din partea organismelor consultative și a Secretariatului. Raportarea periodică are patru obiective principale:

¹¹ UNESCO, Ghidul operațional de implementare a Convenției patrimoniului mondial, articolul 113, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (accesat 10.08.2018).

¹² IV. Chapter. Process for monitoring the State of conservation of World Heritage Properties. Reactive Monitoring, 169-176, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (accesat 10.08.2018).

- a) să furnizeze o evaluare a aplicării Convenției patrimoniului mondial de către statul parte;
- b) să furnizeze o evaluare cu privire la menținerea în timp a valorii universale excepționale a bunurilor înscrise în Lista patrimoniului mondial;
- c) să furnizeze informații actualizate despre bunurile patrimoniului mondial pentru a înregistra circumstanțele în schimbare și starea de conservare a bunurilor;
- d) să ofere un mecanism de cooperare regională și de schimb de informații și de experiență între statele părți cu privire la punerea în aplicare a Convenției și conservarea patrimoniului mondial¹³.

La fiecare șase ani, statele părți, conform ordinii geografice stabilite (statele arabe, Africa, Asia și Pacific, America Latină și Insulele Caraibe, Europa și America de Nord), sunt invitate să prezinte Comitetului Patrimoniului Mondial un raport periodic privind aplicarea Convenției patrimoniului mondial, inclusiv starea de conservare a siturilor înscrise în Lista patrimoniului mondial aflate pe teritoriul fiecărui stat. Al șaselea an al fiecărui ciclu de raportare este o perioadă de reflecție, evaluare și revizuire a mecanismului de raportare periodică înainte de inițierea unui nou ciclu. Până în prezent, au fost realizate două raportări periodice (2000-2006 și 2008-2015), iar cel de-al treilea ciclu a fost lansat de curând (2017-2022). Capitolul V al Ghidului operațional pentru implementarea Convenției patrimoniului mondial descrie obiectivele, procedura, formatul, evaluarea și perspectivele acestei raportări¹⁴. Secretariatul Comitetului Patrimoniului Mondial este responsabil de organizarea procesului de raportare periodică (28.a) și poate fi asistat de organisme consultative – ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property), ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) și IUCN (International Union for Conservation of Nature) (31c).

În cadrul primului ciclu de raportare periodică, numeroase state părți au întâmpinat probleme la completarea chestionarului (secțiunile I și II). De aceea, în perioada 2005-2007, sub auspiciile Comitetului Patrimoniului Mondial, a fost creat un grup de lucru care a revizuit chestionarul și l-a testat pe teren în anul 2008 (20 de state părți, 32 de bunuri). În baza acestei experiențe, versiunea consolidată a chestionarului, care a inclus și comentariile statelor participante la etapa de testare, a fost aprobată de Comitetul Patrimoniului Mondial în anul 2008. Astfel, a fost pregătit chestionarul pentru al doilea ciclu de raportare (2008-2015), care a inclus **secțiunea I** (punerea în aplicare a Convenției

¹³ 201. Operational Guidelines..., <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (accesat 10.08.2018).

¹⁴ V. Periodic reporting on the implementation of the World Heritage Convention, 199-210, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (accesat 10.08.2018).

patrimoniului mondial la nivel național) și **secțiunea II** (care se referă la fiecare sit din Lista patrimoniului mondial). Prima secțiune a fost realizată de punctul național focal de implementare a Convenției din fiecare țară și trebuia să includă ambele componente ale patrimoniului – cultural și natural. A doua secțiune trebuia completată de managerul sitului și apoi validată de punctul național focal de implementare a Convenției. Versiunea finală a chestionarului completat (secțiunile I și II) a fost trimisă Centrului Patrimoniului Mondial.

Secțiunea I trebuie să includă aspecte generale ale inventarelor/listelor/registrelor pentru patrimoniul cultural și natural, lista tentativă, nominalizările, dezvoltarea generală a politicilor, statutul serviciilor de protecție, conservare și prezentare, studii științifice, tehnice și de cercetare, statutul financiar și al resurselor umane, formare, cooperare internațională, educație, informare și conștientizare, concluzii și recomandări, evaluarea exercițiului de raportare periodică.

Secțiunea a II-a trebuie să acopere situația fiecărui sit în conformitate cu următoarea structură: datele privind situl, declarația valorii universale excepționale, factorii care afectează bun, protecția, gestionarea și monitorizarea bunului, rezumatul și concluziile exercițiului de raportare periodică.

Rapoartele privind starea de conservare a siturilor din România înscrise în Lista patrimoniului mondial se fac periodic, așa cum solicită Centrul Patrimoniului Mondial, de către Institutul Național al Patrimoniului și direcțiile de cultură județene. Spre exemplu, cetatea dacică Sarmizegetusa Regia a beneficiat de o evaluare suplimentară a stării de conservare când s-a făcut transferul de administrare a cetății de la Ministerul Culturii la Consiliul Județean Hunedoara. Conform datelor Institutului Național al Patrimoniului, au fost realizate un șir de rapoarte de monitorizare la următoarele situri:

- Bisericile din Moldova, în 2011 și 2015;
- Mănăstirea Horezu, în 2011 și 2014-2015;
- Satele cu biserici fortificate din Transilvania, în 2011 și 2015;
- Cetățile dacice din Munții Orăștiei, în 2012 și 2015;
- Centrul istoric Sighișoara, în 2007, 2010, 2012 și 2015;
- Bisericile din lemn din jud. Maramureș, în 2011 și 2014¹⁵.

Conform datelor de pe pagina web a UNESCO, România a prezentat 23 de rapoarte privind patru bunuri din numărul total de opt¹⁶. Principalele aspecte raportate privesc modificările sistemelor de management și ale planului de mana-

¹⁵ Institutul Național al Patrimoniului, *Lista patrimoniului mondial – UNESCO*, <https://patrimoni.ro/monumente-istorice/lista-patrimoniului-mondial-unesco> (accesat 1.11.2018).

¹⁶ UNESCO, States of Conservation. State Party: Romania, https://whc.unesco.org/en/soc/?action=list&id_search_state=134 (accesat on 06.03.2018).

gement (10) și impactul turismului/vizitatori/recreere (8). Cea de-a doua poziție se referă la probleme privind utilitățile localizate (4), poluarea apei de suprafață (4), producția forestieră/lemn (4) și resursele financiare (4). Locuințele (2), infrastructura de transport terestru (2), vânătoria comercială (2), cadrul juridic (2) reprezintă aspecte de ordinul trei. Chiar dacă sunt raportate ocazional următoarele probleme, consider că acestea sunt comune pentru majoritatea siturilor, iar autoritățile ar trebui să acorde o mai mare atenție rezolvării acestora: facilități de cazare a vizitatorilor și infrastructura asociată (1), efecte generate de utilizarea infrastructurii de transport (1), poluarea apelor subterane (1), vânătoria de subzistență (1), minerit (1), umiditate relativă (1), activități ilegale (1).

Tabela 2. Starea conservării siturilor patrimoniului mondial din România

No.	Situl	Raport privind starea conservării
1.	Delta Dunării	1992, 1993, 2000, 2005, 2008, 2009
2.	Bisericile din Moldova	1997, 2011, 2013
3.	Centrul istoric al Sighișoarei	2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008, 2010, 2012
4.	Păduri de fag seculare și virgine din Carpați și alte regiuni ale Europei	2013, 2014, 2015, 2017
5.	Mănăstirea Horezu	Lipsesc date
6.	Satele cu biserici fortificate din Transilvania	Lipsesc date
7.	Cetățile dacice din Munții Orăștiei	Lipsesc date
8.	Bisericile de lemn din Maramureș	Lipsesc date

Delta Dunării a raportat situația poluării apei, construcția terminalului petrolier de la Giurgiuștii și canalul Bystroe. Bisericile din Moldova au raportat probleme privind umiditatea și infiltrarea apei, deteriorarea zugrăvelii pereților, necesitatea parcarilor și controlul graffitiurilor. Centrul istoric Sighișoara a raportat probleme legate de deteriorarea monumentelor și a fortificației, absența unui plan de protecție și de gestiune, măsuri de protecție etc.

În cazul României, unele rapoarte periodice din cel de-al doilea ciclu lipsesc sau sunt doar o formalitate. Un astfel exemplu este raportul cu privire la Cetățile dacice din Munții Orăștiei, din cadrul celui de-al doilea ciclu de raportare periodică (2008-2015)¹⁷. Autorii raportului nu au raportat multe probleme care afectează integritatea și autenticitatea siturilor de patrimoniu mondial. Analiza făcută de Aurora Peșan pe marginea acestui raport demonstrează că „raportul este

¹⁷ Periodic Report – Second Cycle, Section II Dacian Fortresses of the Orastie Moutans, Monday, October 13, 2014, <http://whc.unesco.org/archive/periodicreporting/EUR/cycle02/section2/groupb/906.pdf> (accesat 25.03.2018).

plin de date false și inexacte¹⁸. Conform raportorilor, există 10 factori pozitivi care produc efecte asupra monumentului și doar unul (!) negativ, și acesta doar potențial, și anume activitățile religioase, ritualice. Nu se menționează nimic despre degradarea monumentelor, parcare care a afectat Sarmizegetusa Regia în 2011 sau inundațiile din 2013 sau lipsa măsurilor de protecție și a unui plan de management. Siturile antice sunt afectate de o serie de factori naturali și umani, cum ar fi: creșterea animalelor, pășunatul în situri; microorganismele care afectează structurile arheologice; eroziunea solului; vegetație invazivă; vânătoare; exploatare forestieră; activități ilegale (săpături ilegale și jafuri); schimbările climatice, vântul, ploile; distrugere deliberată; furtuni etc. În analiza ei critică, Aurora Peșan arată că, dintre cei 10 factori invocați, numai 3 sunt pozitivi și doar parțial, 2 dintre aceștia fiind negativi în același timp. Deci, dacă raportarea ar fi fost corectă, trebuiau indicați 2-3 factori pozitivi și 15-20 de factori negativi în loc de 10 factori pozitivi și 1 factor negativ¹⁹. Conform situației reale, doar o cetate (Sarmizegetusa Regia) din șase are un administrator de sit și un consiliu științific, dar de curând și acest administrator a demisionat. Din anul 2012, administrația județului Hunedoara a luat unele măsuri pentru îmbunătățirea managementului sitului Sarmizegetusa Regia, accesul la sit, parcare auto, supravegherea sitului de o firmă privată de pază și de jandarmerie, parteneriatul cu poliția locală, monitorizarea video a sitului, combaterea activităților ilegale etc. (foto 1-4). În ultimii ani, numărul de vizitatori s-a dublat de la 30.000 la 60.000. Astăzi, întrebarea este cum să se gestioneze în mod adecvat o cerere atât de mare²⁰. Pe de altă parte, apare problema durabilității acestor investiții. Calamitățile din vara anului 2018 au deteriorat importante segmente din drumul nou (foto 5-8). Astfel, se cere o mai bună analiză a factorilor de risc și anticiparea lor sau luarea măsurilor de protejare care afectează atât situl natural și cultural, cât și securitatea oamenilor localnici și a vizitatorilor.

O altă problemă actuală este administrarea zonelor adiacente care fac parte din complexul Sarmizegetusa Regia, deoarece monitorizarea doar a incintei cetății dacice nu este suficientă pentru protejarea sitului în amploarea lui integră.

¹⁸ Aurora Peșan, *Cum îi mințim pe cei de la UNESCO cu privire la cetățile dacice* [How we lie to UNESCO about the Dacian fortresses], 4 decembrie 2015, <http://dacica.ro/aurora/cum-ii-mintim-pe-cei-de-la-unesco-cu-privire-la-cetatile-dacice/> (accesat 25.03.2018).

¹⁹ Aurora Peșan, *Evaluare a Raportării periodice către World Heritage Center (Periodic Reporting – Second Cycle) cu privire la Cetățile dacice din Munții Orăștiei* (Alun (Boșorod), jud. Hunedoara: Fundația DACICA, 2016), http://cercetare.dacica.ro/rapoarte/Dacica_Evaluare_Raport_UNESCO.pdf (accesat 25.03.2018).

²⁰ Sorin Adrian Vasilescu, *Bune practici de administrare la Sarmizegetusa Regia*, Seminar „Managementul siturilor UNESCO din România”, București, 30-31 martie 2018.

Foto 1-2: Situl Sarmizegetusa Regia protejat de firma privată de pază și de jandarmerie (după S.A. Vasilescu)

Photo 1-2. Sarmizegetusa Regia site protected by private security and state police (after S. Vasilescu)

Foto 3-4. Drumul de acces către Sarmizegetusa Regia. Asfaltarea s-a făcut în 2015-2016 (după S.A. Vasilescu)

Photo 3-4. Access road to Sarmizegetusa Regia. Asphalting was done in 2015-2016 (after S. Vasilescu)

Recent, Institutul Național al Patrimoniului a realizat un studiu amplu care va sta la baza viitorului proiect de conservare și restaurare a cetății dacice care urmează să fie implementat de Consiliul Județean Hunedoara²¹. În acest context se cere elaborarea urgentă a planului de management care să cuprindă aceste inițiative și să le încadreze într-o viziune de protejare și valorificare durabilă a acestui sit.

Deși printre cele mai importante probleme menționate în rapoarte se evidențiază problemele de management, din cele șase situri culturale din România înscrise în Lista patrimoniului mondial, un plan de management are doar Mănăstirea Horezu (2013-2019)²². Astfel, lipsa documentației necesare pentru

²¹ Daniel Guță, „Sarmizegetusa Regia, transformată din temelii: dispar betoanele din anii 80, se înalță coloanele templelor dacice, iar drumul sacru va fi cu totul schimbat”, in *Adevărul*, 17 septembrie 2018, https://adevarul.ro/locale/hunedoara/sarmizegetusa-regia-transformata-temelii-dispar-betoanele-anii-80-inalta-coloanele-templelor-dacice-drumul-sacru-totul-schimbat-1_5b9fcd3cdf52022f758a4851/index.html

²² Lista patrimoniului mondial – UNESCO, <https://patrimoniul.ro/monumente-istorice/lista-patrimoniului-mondial-unesco> (accesat 1.11.2018).

Foto 5-8. Drumul de acces către Sarmizegetusa Regia după calamitățile din vara anului 2018 (sursa: <https://www.mediafax.ro/social/drumul-spre-sarmizegetusa-regia-distruș-de-ape-trebuie-reparat-in-5-zile-de-firma-care-l-intretine-galerie-foto-15554437/gallery-15554649/8>)

Photo 5-8. Access road to Sarmizegetusa Regia after natural disasters, Summer 2018

administrarea siturilor, a managerului de sit, a personalului de specialitate, delimitarea clară a statutului sitului și a responsabilităților sunt doar câteva din șirul de probleme care creează impedimente în administrarea adecvată a unor astfel de bunuri.

Rapoartele privind situația siturilor patrimoniului mondial sunt uneori foarte generale. Dar aceste rapoarte trebuie să fie un bun instrument de monitorizare care ar putea contribui la îmbunătățirea gestionării siturilor. Prin urmare, problemele reale ar putea fi prevenite prin metode mai bune de monitorizare și gestionare, în timp ce cooperarea locală și regională ar putea fi un factor determinant pentru identificarea celor mai bune soluții. Protecția patrimoniului autentic recunoscut de UNESCO a fost reconfirmată la cea de-a 39-a

Sesiune a Comitetului Patrimoniului Mondial de la Bonn, Germania (2015). Participanții au subliniat necesitatea de a revizui starea de conservare a siturilor din patrimoniul mondial și de a înscrie noi situri în Lista patrimoniului mondial. În acest context, avem nevoie de o abordare critică a situației reale a fiecărui sit, să se înceapă o discuție cu privire la un document de politici pentru conservarea și promovarea siturilor patrimoniului mondial și să se stabilească un model pentru gestionarea patrimoniului, în funcție de nevoile și particularitățile fiecărui sit. Abordarea integrală este o modalitate adecvată de gestionare durabilă a siturilor patrimoniului mondial. În plus, necesitatea unei abordări relevante, echilibrate și realiste este încurajată de UNESCO în Ghidul operațional de implementare a Convenției privind patrimoniul mondial²³.

Deoarece majoritatea siturilor din România înscrise în Lista patrimoniului mondial nu au planuri de management și dezvoltare durabilă, consider că există o nevoie acută pentru un raport național de evaluare a siturilor UNESCO din România. Există o discrepanță semnificativă între vizibilitatea și importanța siturilor incluse în Lista patrimoniului mondial. Aceste probleme ar putea fi prevenite prin metode mai bune de monitorizare și gestionare, în timp ce cooperarea regională ar putea fi un factor determinant pentru identificarea celor mai bune modalități de a face acest lucru la nivel regional.

Strategiile de conservare și planurile de gestiune ar trebui să se bazeze pe următoarele domenii: protecție fizică, vizibilitate sporită, mementouri și referințe, prezentarea conținutului și brandingul sitului. Protecția și gestionarea siturilor de patrimoniu necesită o abordare complexă, dinamică și respectarea principiilor conservării prin dezvoltarea unor strategii durabile. Gestionarea durabilă a unui sit ar trebui să fie însoțită de un proces de consultare permanentă între organismele responsabile atât în cadrul comunităților profesionale, cât și în cadrul comunităților locale.

Încă din anul 2017 a fost elaborat proiectul unei noi hotărâri de guvern privind siturile de patrimoniu mondial din România, dar acesta s-a pierdut prin sertarele Ministerului Culturii și Identității Naționale. Proiectul hotărârii de guvern propune crearea unui sistem integrat de reglementări, corelat cu recomandările UNESCO; corelarea măsurilor de protecție directă cu reglementările privind urbanismul; raționalizarea, monitorizarea și gestionarea; implicarea autorităților locale din comunități și a proprietarilor. Sperăm ca după aprobarea noii decizii a Guvernului, managementul siturilor de patrimoniu mondial din România va fi îmbunătățit.

²³ UNESCO, 2017 *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (accesat 10.08.2018).

Concluzii

Implementarea Convenției UNESCO din 1972 diferă de la un stat la altul, dar în multe țări există o înțelegere insuficientă a obiectivului principal al Convenției, care include atât patrimoniul mondial cultural, cât și cel natural²⁴. România, din punctul de vedere al managementului patrimoniului cultural, este o țară centralizată, cu o legislație unică/națională aplicată tuturor județelor. Sperăm ca, în următorii doi ani, prin proiectul nostru „Preservation by the development of sustainable strategies for a better protection of the World Heritage Sites from Romania” (<http://archaeoheritage.ro/hero/>), va fi posibil să se identifice și să se stabilească modele inovatoare de bune practici în gestionarea siturilor din patrimoniul mondial și dezvoltarea lor durabilă.

În martie 2017, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite, pentru prima dată în istoria ONU, a adoptat Rezoluția 2347 (2017), care confirmă rolul patrimoniului cultural în menținerea păcii și securității internaționale. În acest context, Irina Bokova, directorul general al UNESCO, a declarat că distrugerea deliberată a patrimoniului este o crimă de război, atacul asupra patrimoniului a devenit o tactică de război și o strategie de purificare culturală. Prin urmare, apărarea patrimoniului cultural este mai mult decât o chestiune culturală, este un imperativ de securitate, inseparabilă de apărarea vieții umane. Armele nu sunt suficiente pentru a învinge extremismul violent. Construirea păcii necesită cultură, educație, prevenire și patrimoniu²⁵. Doar o abordare comună și integrată va permite îmbogățirea standardelor UNESCO de conservare și protejare a patrimoniului mondial.

Cred că problemele cruciale pentru majoritatea statelor semnatare ale Convenției sunt *cât de mult sunt pregătite țările pentru ciclul III de raportare periodică (2017-2022) și ce ar trebui să facă pentru o mai bună raportare?* Așa cum se menționează în regulile UNESCO, informațiile furnizate pentru raportarea periodică vor contribui la:

- evaluarea stării de conservare a bunurilor patrimoniului mondial;
- determinarea valorii universale excepționale (OUV) a tuturor bunurilor patrimoniului mondial, menținută în timp;
- contribuția la rezolvarea problemelor și aspectelor restante printr-un proces informativ de luare a deciziilor;

²⁴ B. Gaillard, *Historical perspective on the transposition of the 1972 UNESCO World Heritage Convention in the national legislation of its states parties. Historical Perspective of Heritage Legislation. Balance between Laws and Values* (Tallinn: ICOMOS Estonia, 2017), 61.

²⁵ *Resolution 2347 (2017) for the protection of heritage*, adopted by the Security Council at its 7907th meeting, on March 27, 2017: S/Res/2347 (2017), <http://en.unesco.org/news/security-council-adopts-historic-resolution-protection-heritage> (accesat 25.03.2018)

- schimbul de experiențe, bune practici, cunoștințe și lecții învățate între statele părți, administratorii locali și alți experți în patrimoniul mondial;
- încurajarea cooperării și stabilirea de rețele între parteneri;
- asigurarea unui instrument de luare a deciziilor pentru statele părți, instituțiile naționale, Comitetul Patrimoniului Mondial și Centrul pentru Patrimoniul Mondial;
- sensibilizarea cu privire la Convenția patrimoniului mondial, în special cu privire la importanța valorii universale excepționale și a noțiunilor de autenticitate și integritate²⁶.

România, în rând cu statele din Europa și America de Nord membre ale Convenției, trebuie să trimită rapoartele periodice pe parcursul anului 2021. Cât de pregătită este România pentru a face față acestei noi raportări? Am învățat suficient din lecțiile raportărilor anterioare? Suntem gata să facem rapoarte de calitate, care să reflecte realitatea?

În final, rapoartele periodice ar trebui să fie un instrument important de evaluare și un ghid pentru îmbunătățirea planurilor de gestiune. Așa cum în-deamnă și prevederile Ghidului operațional de implementare a Convenției patrimoniului mondial: „Raportarea periodică este importantă pentru o conservare mai eficientă pe termen lung a bunurilor înscrise, precum și pentru a consolida credibilitatea punerii în aplicare a Convenției. Este, de asemenea, un instrument important de evaluare a punerii în aplicare de către statele părți a politicilor adoptate de Comitetul Patrimoniului Mondial și de Adunarea Generală”. Cu atât mai mult cu cât „procesul de raportare periodică este folosit ca o oportunitate pentru schimbul și cooperarea regională și pentru a spori coordonarea și sincronizarea activă între statele părți, în special în cazul bunurilor transfrontaliere și transnaționale”²⁷.

Rezumat

Din 1972, UNESCO a stabilit un cadru de protecție a patrimoniului cultural și natural (Convenția privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural) și Lista patrimoniului mondial, pe care îl consideră de o valoare universală excepțională. În 1994, la Conferința de la Nara, s-a aprobat Documentul de autenticitate, prin care se afirmă că „protecția și sporirea diversității culturale și a patrimoniului în lumea noastră ar trebui promovată în mod activ ca un aspect esențial al dezvoltării umane”. Din 1997, statele părți trebuie să prezinte periodic rapoarte privind punerea în aplicare a

²⁶ Periodic Reporting, <https://whc.unesco.org/en/periodicreporting/> (accesat 06.04.2018).

²⁷ 202 and 205bis. *Operational Guidelines...*, <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (accesat 10.08.2018).

Convenției patrimoniului mondial și nivelul de conservare a fiecărui sit înscris în Lista patrimoniului mondial. Până în prezent, au fost realizate două cicluri de rapoarte periodice (2000-2006 și 2008-2015), iar cel de-al treilea a fost lansat recent (2017-2022).

România a aderat la Convenția privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural în anul 1990 și de atunci a reușit să înscrie în Lista patrimoniului mondial opt bunuri (două situri naturale și șase locuri culturale). Alte 15 bunuri sunt incluse în Lista indicativă. Rapoartele privind situația siturilor de patrimoniu mondial din România se fac periodic, dar cele mai multe sunt doar o formalitate, fără a fi urmate de planuri strategice de dezvoltare și management durabil. Există o discrepanță semnificativă între vizibilitatea și importanța siturilor incluse în Lista patrimoniului mondial. Aceste probleme ar putea fi prevenite prin metode mai bune de monitorizare și de gestionare, în timp ce cooperarea regională ar putea fi un factor determinant pentru identificarea celor mai bune practici de management al siturilor înscrise în Lista patrimoniului mondial. Numai o abordare comună și integrată va permite implementarea standardelor UNESCO de conservare și de menținere a statutului de bun al patrimoniului mondial.

Cuvinte-cheie: Lista patrimoniului mondial, evaluarea patrimoniului, monitorizarea siturilor, România, UNESCO.